

специалистов психологов и психотерапевтов является значительной, что касается непосредственной работы. Но значимость работы специалистов заключается также в подключении семьи к решению эмоциональных проблем ребенка. Необходимость обратить внимание на стиль воспитания, общения в семьях для предотвращения эмоциональной травмы. Чем быстрее психологи преодолеют эмоциональный дискомфорт ребенка, тем более светлым и счастливым будет его будущее.

Ключевые слова: эмоциональное воспитание, семья, психотравмирующая ситуация, эмоциональная травма, эмоциональный интеллект, эмоциональность, психическое здоровье.

Summary. Nowadays a problem of overcoming situations of stress by those children whose parents are involved in anti-terrorist operation, is of great current interest. Obviously, activities relating directly working professional psychologists and psychotherapists are significant. Notwithstanding, the significance of their work is that families should be involved in solving emotional problems of their children. It is essential to gain attention to the pattern of development and family communication. The sooner psychologists overcome the child's emotional discomfort, the brighter and happier future he has.

Key words: emotional development, family, psycho-traumatic situation, emotional trauma, emotional intelligence, emotionality, mental health.

УДК 378-057.87: 37.041

В.В. ГРУБЛЯК

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ САМОНАВЧАННЯ

У статті представлено характеристику динамічного розвитку пізнавальної активності студентів та їх особистісного зростання. Показано, що розвиток пізнавальної активності в адаптованому прояві є результатом інтегративної діяльності всієї нервової системи та наслідком нервово-соматичної інтеграції, яка залежить від індивідуальних особливостей вищої нервової діяльності, психологічно-емоційних особливостей особистості. Досліджено шляхи розвитку пізнавальної активності для формування якісного творчого мислення; виділені окремі психологічні чинники підвищення пізнавальної активності, саморозвитку і самоактуалізації в процесі самонавчання.

Ключові слова: *пізнавальна активність, вища нервова діяльність, психоемоційний стан, вольові якості, чинники активації.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні процеси, які відбуваються у суспільстві, обумовлюють підвищені вимоги щодо особистості: психоемоційних якостей, здібностей і практичних можливостей. Тому сьогодні постає проблема розвитку активного пізнання на високому рівні відповідно до вимог життя і суспільства. Особистості необхідно не тільки володіти своїми знаннями і навиками, але й мати здатність до творчої зміни самого себе і оточуючого середовища з використанням найновіших знань, активуючи пізнавальну діяльність [1, 3]. Розвиток пізнавальної активності у студентів детермінований психологічними особливостями юнацького віку, особливостями соціального середовища (сприятливі чи несприятливі), вимогами до себе і вимогами суспільства до особистості з одного боку, можливостями студента – з іншого, прагненням досягти мети та іншими чинниками, які обумовлюють особливості саморозвитку, розвитку потенційних можливостей і самоствердження особистості [1, 2].

В загальному вигляді кожна особистість акцентує увагу на надбанні знань і навиків, умінь, які необхідні для майбутнього життя, але не кожний студент може здійснити зв'язок мети і завдань із вже набутих досвідом та подолати інші труднощі, що є можливим тільки в умовах більшої впевненості в собі, наполегливості, упертості в досягненні бажаної мети і результатів [7]. Життя і бажання бути успішним в суспільстві створюють в особистості потребу відчувати і усвідомлювати необхідність змінювати оточуючий світ і себе, прагнути всебічного саморозвитку, самореалізації і самоактуалізації; приймати власні рішення і досягти, як скоріше, особистісної зрілості; бути спроможним змінювати оточуючий світ. Під час самонавчання пізнавальна активність (ПА) студентів набуває високого ступеню, розкриває внутрішні можливості, ще невідомі якості особистості, досвід, що є корисними у подальшій пізнавальній діяльності. Тому вивчення особливостей пізнавальної активності в процесі самостійної роботи набуває важливого значення з метою з'ясування умов і визначення методів прискорення і підвищення рівня пізнавальної активності студентів.

Мета статті. З'ясувати шляхи та умови розвитку пізнавальної активності студентів для формування якісного творчого мислення; виділити психологічні чинники підвищення пізнавальної активності, саморозвитку і самоактуалізації в процесі самонавчання.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема підвищення рівня ПА, особистісного зростання молоді набуває особливо важливого значення в умовах побудови демократичного суспільства, коли зростає потреба у психічно здоровому суспільстві, у якому особистість постає гармонійною, розвинутою, самодостатньою, з високим рівнем пізнавальної активності і особистісного зростання [3]. Як відомо, пізнавальна активність людини – це розвиток психічної діяльності і передусім розвиток і здібності кори головного мозку, вищої нервової діяльності (ВНД). Саме ВНД забезпечує розвиток пізнавальної активності людини, забезпечує сенсорну, еферентну, асоціативну і психічну функції, є

головною складовою, яка формується у процесі еволюції на підставі анатомо-функціональної взаємодії організму із навколишнім середовищем і структурної інтеграції та регуляції діяльності всіх систем цілісного організму [1, 2]. Динаміка руху і взаємодії основних процесів у головному мозку – збудження і гальмування – відтворює головний механізм діяльності ВНД, який підлягає законам ірадіації, концентрації та інтеграції, які, в свою чергу, забезпечують формування механізмів пристосування людини до середовища та складну аналітико-синтетичну діяльність ВНД. Таким чином, ПА є продуктом анатомо-функціональної структури – вищої нервової діяльності [2, 4].

Розвиток пізнавальної активності у студентів та молоді зумовлений також процесами гуманізації та демократизації українського суспільства. При цьому усвідомлення рівня самореалізації належить до етнічної спільноти і сприяє підвищенню рівня пізнавальної активності. Розвинена національна самосвідомість, прагнення до самоідентифікації з нацією, утвердження самоцінності історичної пам'яті, побудова на її засадах аксіологічної системи є життєво необхідною передумовою повноцінної самореалізації особистості [2,7].

Динамічний розвиток ПА неможливий без урахування особливостей етнопсихологічних орієнтацій, які формуються на підставі ціннісно-сислової сфери і передбачають вчасний різнобічний розвиток життєвих орієнтацій. Без усвідомлення їх етнопсихологічних орієнтацій ступінь самоактуалізації і розвитку пізнавальної активності не буде досить високий, а сам процес реалізації власних прагнень відбувається негармонійно і однобоко [4, 5].

Отже, при дослідженні проблеми розвитку і підвищення пізнавальної діяльності одні психологи особливу увагу приділяють творчій ролі особистості у процесі пізнавальної активності і життєтворчості, інші – етнопсихологічним аспектам життєвої орієнтації, трансформації ціннісних орієнтацій на переломних етапах розвитку суспільства, процесу формування та функціонування етноментальності [2, 3, 7]; вважають психокультуру української ментальності найважливішим у формуванні в особистості пізнавальної активності особистісного зростання [5]. Існують також дослідження, присвячені ролі підсвідомого пласту психіки, його неповторності і специфіки, суттєвим відмінностям та розбіжностям, які генетичною матрицею особистості глибоко закладені у підсвідомих центрах людської психіки [3, 5]. Не можна не погоджуватись із ствердженням дослідників, що проблема особистісного зростання є особливо значущим для молодої людини [8]. З високим рівнем самоактуалізації набагато легше робити вибір, особистість є більш активною, відповідальною за власні дії, має високий ступінь ПА особистісного зростання [4, 6].

Спостереження та дослідження останніх років свідчать про низький ступінь розвитку ПА особистості [7]. За даними, отриманими в результаті застосування опитувальника САМОАЛ, одного з варіантів адаптованого О.В.Лазукиним опитувача POI (Personal Orientation Inventory), ступінь самоактуалізації студентів не перевищує 47%. Високий рівень самоактуалізації спостерігався у студентів з високими академічними оцінками, які скоріше розвивали пізнавальну активність, мали мету, методи досягнення, прагнення до творчості і пізнання; але спонтанність саморозуміння, аутосимпатія, гнучкість у спілкуванні визначались невисокими. Недостатній рівень аутосимпатії засвідчив занижену самооцінку, низький рівень саморозуміння, що веде до розвитку почуття меншовартості. За даними А. Маслоу, за теорією самоактуалізації, молоді люди позбавлені шансів самоактуалізації, якщо гальмують в собі прагнення до успіху. Дуже важливим було припущення взаємозв'язку між життєвими орієнтирами та рівнем ПА [9, с.38, 224].

Особливе значення надається зв'язку активності пізнання із обов'язком. Почуття обов'язку супроводжують нові потоки сили, енергії, емоцій, що робить активну діяльність реальною і визначною [3]. Більшість дослідників розглядають пізнавальну активність як проблему пізнавальної діяльності. Розумову пізнавальну активність визначає зацікавленість у надбанні знань і умінь, у саморозвитку, в залежності від вимог суспільства і власних потреб. Важливим в розумінні активності пізнання було встановлення, що особистісна пізнавальна активність обумовлюється вольовими якостями та показниками емоційних станів, які домінували в індивідуальних мотиваційних комплексах мотивів активного пізнання, мірою рівня активності й ініціативності студентів та усвідомлення ними важливості активації процесу пізнання. Розрізняють три типи ставлення до процесу пізнання: акцептивний (від англ. *accept* – приймати), реф'юзивний (від англ. *refuse* – відмовляться), індефінітивний (від англ. *indefinite* – невизначений). На формування акцептивного ставлення має вплив навчальна діяльність, що супроводжується у студентів почуттям духовного зростання, переживанням успіхів в формі задоволеності, що позитивно впливає на психологічний стан [1, 2].

Стан задоволеності розглядається, як підсумковий показник суб'єктивного ставлення (структури мотивів і установок) студентів до подальшого підвищення рівня активного пізнання. Задоволеність активним пізнанням є соціальним чинником. За даними досліджень, почуття незадоволеності в активному пізнанні визначається різними суб'єктивними і об'єктивними чинниками, головними з яких є: емоції, настрої, емоційно-психологічний клімат у родині, в колективі; індивідуально-диференційований підхід до вирішення проблеми і досягнення цілі; відкриття власно свого "Я", власних можливостей, схованих, ще невідкритих здібностей; від оточення (родина, друзі, колектив, суспільство), інформаційного простору і оточуючого світу. Ці чинники обумовлюють виникнення нових бажань, прагнень, цілей і мотивацій, прагнення до досягнення мети і здійснення мрії.

Встановлено, що в більшості випадків активність пізнання у студентів залежить від ситуативного інтересу. Водночас низькі академічні результати не завжди свідчать про відсутність пізнавальних мотивів. В таких випадках студенти мають прагнення отримати знання і уміння. Проте, відсутність звички працювати над

собою, невміння володіти раціональними способами організації власного життя і пізнання, гальмують і утруднюють процес розвитку активного пізнання [9].

Досліджено, що в більшості студентів відсутні осмислені соціальні мотиви, що свідчить про нерозуміння ними значущості і необхідності активності пізнання для особистісного розвитку, успіху в розвитку власного життя. Особливо важливим залишається питання створення можливостей формування і корекції ставлення студентів до пізнавальної активності, саморозвитку, самоактуалізації і самореалізації особистості. Першим показником самоактуалізації студентів є соціально-психологічна адаптованість, яка щільно пов'язана із самоактуалізацією [4, 6]. Як вказує С. Д. Максименко, адаптованість – це «рівень фактичного пристосування людини до життя, взаємодії соціального статусу із задоволенням або незадоволенням собою [8]. Досліджено, що особливості юнацького віку обумовлюють суперечливе соціальне спрямування особистості, велике значення потреб у належності до референтних груп, в громадському визнанні, у ствердженні. З іншого боку, характерним є прагнення до виділення, звільнення від впливу інших, до незалежності та індивідуальності. Необхідним залишається в юнацькому віці: оптимальний рівень пристосування у родині, в колективі і суспільстві; незалежність від суспільної думки, власний стиль, відсутність прагнення повторювати кумирів, віра у власні сили, переконання, установи. Соціально-психологічна адаптація – це показник самоактуалізації особистості; другий показник – креативність, третій – високий рівень рефлексивності [5, 7].

Детермінація особистісних ставлень студентів соціальною позицією (бути необхідним для суспільства і успішним, забезпечення власних потреб для розвитку і життя) обумовлює процес розвитку, формування і перебудови мислення особистості. Досліджено, що реально діють мотиви ПА і набувають особливого значення, відповідно соціальних вимог, вимог життя в суспільстві і від того, як ці вимоги усвідомлюються студентами. З іншого боку, мотивації і цілі самоудосконалення та саморозвитку обумовлені системою ціннісних орієнтацій студента, які впливають на вибір найефективнішого мотиву – мотиву активного пізнання життя через усвідомлення необхідності досягнення мети шляхом підвищення рівня ПА (оволодіння знаннями, методами, навиками) та рівня пізнавальної активності під час самонавчання (відкриття в собі та удосконалення прихованих здібностей, талантів, можливостей та ін.).

Виховання акцептивного ставлення до активного пізнання для кожного студента означає спиратися на певні особистісні мотиви, що спонукають до активної діяльності – досягнення цілі і надають їй високого особистісного значення [10].

Проблема пізнавальної активності пов'язана також із саморозвитком і самоудосконаленням організму. Першим показником саморозвитку особистості є соціально-психологічна адаптованість, яка щільно пов'язана із самоактуалізацією. Активність пізнання обумовлює готовність до саморозвитку, як показник самореалізації особистості визначається певними вміннями і здібностями: вміння приймати себе, цінувати свої здібності, поважати себе, довіряти собі, власним силам; внутрішня свобода у розвитку в любому напрямку, готовність до навчання, зацікавленість у власному розвитку і його результатах, розуміння його важливості та значимості; вміння визначати ціль саморозвитку, планування їх досягнень, прогнозування результатів; вміння мобілізувати сили, зосередитись, знайти шляхи подолання труднощів; вміння аналізувати причини власної поведінки, приймати відповідальність за результати саморозвитку, оцінювати результат за кінцевою метою та ін. [2, 6].

Таким чином, теоретичний аналіз робіт по проблемі показав, що розвиток ПА студентів є процесом реалізації прагнення до максимального розвитку власної особистості в плані соціальному (в родині, в колективі, в суспільстві), творчому (спорт, мистецтво та ін.) та психологічному; здатності отримувати задоволення від досягнутого результату і прагнення досягати ще більшого, вміння уникати конфліктів, прагнення до самовираження і самореалізації.

Проект розвитку пізнавальної активності в психологічному плані передбачає досконале осмислення: розуміння самого себе, досвіду, почуттів, здібностей, призначення, розуміння власного "Я", що сприяє коректуванню уявлень особливості про себе, в родині, в колективі, у суспільстві. Когнітивний процес забезпечує якісну і кількісну оцінку системи знань про власну особистість, що має вплив на перспективні плани досягнення мети і методи самовиховання, саморозвитку і самореалізації [2, с.214; 5, с.56].

Методика та процедура дослідження. Дослідження проводилась серед студентів II-V курсів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Подільського державного аграрно-технічного університету. На етапі констатувальної частини дослідження було охоплено 120 студентів. Для дослідження особливостей пізнавальної активності нами було використано пакет взаємодоповнюючих методик, а саме: визначення індивідуальних особливостей ВНД, рівня емоційного стану (оцінки самопочуття, активності, настрою; тривожності за шкалою Ч.Д.Спілберґера і Ю.Л.Ханіна); шкали Б «Виявлення установок на процес – результат діяльності» методики діагностики соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивації і потреб, розроблену О.Ф.Потьомкіною; методики "Визначення рівня самоактуалізації особистості" (опитувальник САМОАЛ), адаптованої О.В. Лазукіним тощо.

Результати теоретичного дослідження. Теоретичний аналіз робіт по проблемі визначив, що пізнавальна активність є однією із складових пізнавальної діяльності. Важливе значення для більш ефективної пізнавальної діяльності під час самонавчання має усвідомлення студентами знання структури пізнавальної діяльності і чинників з метою скорочення часу досягнення мети. За даними більшості дослідників [1, 2, 5, 8], пізнавальна діяльність має ознаки рівня мислення, інтелектуального розвитку особистості, а також прагнення пізнання. При цьому, пізнавальна діяльність регулюється змістовністю цілі. Саме усвідомлення шляхів досягнення мети та використання раніше надбаного досвіду, можливість самостійно приймати рішення, віра у

власні сили, прагнення по творчому змінювати методи, засоби, шляхи до цілі обумовлюють ефективність пізнання, пізнавальної активності під час самонавчання [8].

Стан задоволення чи незадоволення – підсумковий показник суб'єктивного ставлення до подальшого підвищення пізнавальної активності, відкриття в собі та удосконалення прихованих здібностей, талантів, можливостей, використання раніше надбаного досвіду і знань, творчої активності в процесі само актуалізації, саморозвитку і самореалізації. Знання структури і психологічних чинників є важливим для цілеспрямованого їх розвитку, активації дій і підвищення ступеню активності особистості в процесі оволодіння знаннями у вузі, а також під час самостійної роботи: самостійного визначення особистісного розвитку у фізичному, фізіологічному, моральному, емоційному, творчому і психологічному аспектах. Структура та чинники пізнавальної діяльності надані у таблиці 1.

Таблиця 1.

Структура та чинники пізнавальної діяльності (ПД) студентів ВНЗ.

Пізнавальна діяльність			
Ознаки:	Чинники	Дії особистості	Прояви ПА
1. ПД: пізнавальна активність (ПА) під час навчання + ПА під час самонавчання; рівень самосвідомості, мислення та інтелекту; прагнення пізнання.	Рівень мислення, змістовність мети, усвідомлення інтересів, мотивів, шляхів досягнення цілі, вольові якості.	Усвідомлення мети, шляхів досягнення; самоконтроль за ходом досягнень, надбання знань, умінь у ВНЗ.	Усвідомлення ПА, як необхідності: саморозвиток, самореалізація, фізична, психологічна і творча активність, самовираження.
2. ПА під час навчання у ВУЗі: відвідування лекцій і практичних занять, активна участь у диспутах, наукових конференціях, тренінгах, заходах.	Оволодіння знаннями, уміннями; вольові якості.	Теоретичне і практичне удосконалення, рефлексія, самореалізація, підвищення інтелектуальних знань і досвіду; прагнення до подальшого саморозвитку, визнання в родині, колективі, в суспільстві.	Саморозвиток, адаптація, самореалізація і самореклама, відповідно до власних потреб і вимог суспільства.
3. ПА під час самонавчання: заняття фізичною культурою і спортом, басейн; тренажерні зали, музика, спів, поезія; вивчення іноземних мов; інтернет-поглиблення знань і умінь отриманих за минулий час за власним бажанням.	Зацікавленість, прагнення і вільне усвідомлення цілі і шляхів саморозвитку,; вольові якості; усвідомлення необхідності оволодіння новими знаннями, навиками самовдосконалення і самореалізація.	Активне надбання знань, умінь за власним бажанням задоволення власних потреб, творчого розвитку здібностей і умінь та підвищення адаптації у суспільстві, розвиток і зміцнення вольових і творчих якостей.	Акцептивне ставлення до ПА; соціально-психологічна адаптація, креативність, висока рефлексивність, спрямованість на задоволення вимог: власних і суспільства, визначення мети, ефективних шляхів її досягнення.

Аналіз результатів дослідження. Дослідження динаміки ПА студентів виявило умови успішного розвитку активного пізнання в процесі їх самостійної роботи, а саме: бути потрібним в суспільстві; прагнення самореалізації, усвідомлення необхідності саморозвитку, самоактуалізації та самореклами, що є неможливим без наявності певних психологічних чинників – високого ступеню психоемоційного стану, усвідомленої саморегуляції (здібності керування індивідуально здобутим арсеналом знань, навиків, умінь), що передбачає: постановку завдання та визначення найбільш актуальних з них; аналіз умов та вибір найбільш значущих для досягнення мети; вибір способів та організація контролю за їх послідовною реалізацією; оцінка проміжних та кінцевих результатів діяльності, вибір високих критеріїв оцінки; виправлення допущених помилок (табл.2).

Таблиця 2.

Умови успішного розвитку пізнавальної активності студентів.

Умови успішного розвитку ПА в процесі самонавчання	Психологічні чинники	Результати дій умов і чинників
1. Соціально-психологічні умови ПА: наявність соціально-матеріального забезпечення; засобів, умінь для розвитку ПА	Рівень свідомості, знання, психоемоційний стан, прагнення досягти цілі, високий рівень вольових якостей, емоційного стану.	Збагачення новими знаннями, уміннями; розвиток нових якостей і здібностей.
2. Прагнення бути потрібним в суспільстві, відповідати вимогам до себе і вимогам суспільства. Потреба змінювати себе і суспільство.	Вимогливість до себе, відповідальність за власні дії; саморозвиток, самоактуалізація, самореклама.	Поліпшення відносин в родині, в колективі, в суспільстві; досягнення мети визнання в суспільстві, задоволеність собою.
3. Прагнення самоактуалізації, розвитку власного «Я», мети, бажань, здібностей, нових якостей, талантів; самореалізація.	Усвідомлення мети, шляхів до прагнення знань, умінь, саморозвитку, вольових якостей: самовпевненість, використання минулого досвіду і надбання нового.	Фізичне здоров'я; творче, моральне задоволення собою, досягнення мети і визнанням в суспільстві, ствердження, народження нової мети.
4. Пошук нових шляхів до подальшого саморозвитку, активного пізнання оточуючого світу, змінення його відповідно до вимог суспільства.	Підвищення рівня мислення, змістовності мети, цілі, прагнення, інтересів, вимогливості до себе і відповідальності за власні дії, зацікавленість в активації ПА	Соціально-психологічна адаптація, креативність, високий рівень рефлексивності, підвищення самооцінки і ступеню визнання в суспільстві.

5. Вибір найефективніших цілей, мотивів, шляхів і методів активного пізнання; подолання перешкод на шляху до цілі; вибір для оцінки власних результатів високих критеріїв.	Система ціннісних орієнтацій студента; детермінація особистісних ставлень; високий ступінь знань мислення і змістовності цілі, інтересів, мотивів, упевненості у власних.	Зростання ПА під час самонавчання, задоволення власних потреб, визнання в суспільстві, забезпечення подальшого прагнення в досягненні більш високої мети, прагнень і бажань.
6. Відкриття та удосконалення прихованих здібностей, особистісних якостей, талантів і нових можливостей.	Високий ступінь свідомості і саморегуляції, аналітико-синтетичне мислення; індивідуальні особливості ВНД; використання здібностей та здобутих знань	Реалізація нових ідей, винаходів, пропозицій, музичних, поетичних творів, малюнків, літературних творінь; самозадоволення і визнання в суспільстві.

Особливого значення для кожної особистості набувають вольові чинники: прагнення досягнення мети, вміння долати перешкоди, впевненість в собі, прагнення до нових знань, умінь; віра в успіх, спроможність долати перешкоди і бачити перспективні методи і шляхи до мети. Підвищення рівня мислення, змістовності цілі, вибір найефективніших шляхів в досягненні мети додають упевненості у власних силах, сприяють підвищенню рівня зацікавленості у саморозвитку і самореалізації. Прагнення до виділення, до визнання в родині, колективі, в суспільстві, до ствердження, забезпечення власних потреб для розвитку життя і зміни оточуючого середовища визначають детермінацію особистісних ставлень студентів і їх соціальну позицію – бути необхідними.

Під впливом зростання пізнавальної активності під час самостійної роботи студентів відбувається гармонізація цілісно-сислової сфери за рахунок прояву творчих якостей; рівень пізнавальної активності підвищується; з'являється відповідальність за власні дії, поглиблюється зміст власного життя і потреби у знаннях, уміннях, підвищується емоційний стан, народжуються нові прагнення, цілі і творчі сили. Почуття відповідальності за власні обрані дії роблять пізнавальну діяльність особистості реальною і визначеною. Оскільки пізнання є безмежним, то пізнавальна активність під час самостійної роботи студентів набуває нескінченного, безмежного характеру в процесі саморозвитку, самоактуалізації і рефлексії (табл.2).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, досягнення успішного розвитку ПА студентів забезпечує досягнення успіху як в особистому плані, так і визнання в суспільстві, що забезпечує прагнення в досягненні нових, ще більш значимих цілей.

На підставі проведеного аналізу наукових теоретично-методичних досліджень проблеми ПА в процесі самонавчання зроблені наступні висновки:

1. Пізнавальна активність студентів в процесі самонавчання є продуктом структурно-функціональних особливостей ВНД, що визначає суб'єктивний, об'єктивний і позаособистісний компоненти свідомості, вольові якості, відповідальність за власні рішення і дії, вміння долати перешкоди.

2. Під час надбання знань і умінь ПА є основною складовою пізнавальної діяльності, головними чинниками якої є зацікавленість, усвідомлення мети, вольові якості, внутрішня енергія, усвідомлення необхідності оволодіння новими знаннями, вміннями, які визначаються в процесі саморозвитку, самореалізації, адаптації і рефлексії.

3. Головними умовами успішного розвитку ПА під час самонавчання є: наявність соціально-психологічної адаптації студентів, усвідомлення потреби, відповідність вимогам щодо себе і вимогам суспільства, потреба у пошуку нових шляхів саморозвитку, самоактуалізації і самовизнання.

5. Зростання ПА забезпечують такі психологічні чинники, як: високий ступінь мислення, змістовність мети, інтересів і мотиву, вміння вибирати найефективніший шлях і долати перешкоди; задоволення власних потреб, визнання в суспільстві; акцептивне ставлення до пізнання, соціально-психологічна адаптація, креативність, високий рівень рефлексивності, прагнення подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учебник для студентов вузов / Г.С. Абрамова – М.: Академический Проект, 2001. – 704 с.
2. Авраменкова В.В. Психология развития: Словник / В.В. Авраменкова. – М., 2008. – 231 с.
3. Бойко В.В. Энергия эмоций / В.В. Бойко.– СПб: Питер, 2004. – 474 с.
4. Вахрамов Е. Е. О динамике концептуальных подходов и феномену самоактуализации / Е.Е. Вахрамов // Мир психологии. – 2005.– №3. – С.40-51.
5. Гапоненко Л.О. Рефлексия как умова розвитку особистості: монографія / Л.О. Гапоненко. – Дніпропетровськ: Пороги, 2009. – 175 с.
6. Грищенко С. Самоактуалізація майбутнього фахівця соціальної сфери в контексті організації її самостійної навчальної діяльності / С. Грищенко // Рідна школа. – 2010. – №3. – С.36-39.
7. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості / Зіновія Степанівна Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
8. Максименко С.Д. Психология личности: Підручник / С.Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В. Папуга. – К.: ТОВ «КМН», 2007. – 296 с.
9. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб: Питер. 2006. – 352 с.

References

1. Abramova G.S. Vozrastnaja psihologija: Uchebnik dlja studentov vuzov / G.S. Abramova – M.: Akademicheskij Proekt, 2001. – 704 s.
2. Avramenkova V.V. Psy`xologiya rozvy`tku: Slovny`k / V.V. Avramenkova. – M., 2008. – 231 s.
3. Bojko V. V. Energiya emocij / V. V. Bojko. – SPb: Py`ter, 2004. – 474 s.
4. Vahramov E. E. O dinamike konceptual'nih podhodov i fenomenu samoaktualizacii / E.E.Vahramov // Mir psihologii. – 2005. – №3. – 40-51 s.
5. Gaponenko L.O. Refleksiya yak umova rozvy`tku osoby`stosti: monografiya / L.O. Gaponenko. – Dnipropetrovs`k: Porogy`, 2009. – 175 s.
6. Gry`shhenko S. Samoaktualizaciya majbutn`ogo faxivcyia social`noyi sfery` v konteksti organizaciyi yiyi samostijnoyi navchal`noyi diyal`nosti / S. Gry`shhenko // Ridna shkola. – 2010. – №3. – S.36-39.
7. Karpenko Z. S. Aksiologichna psy`xologiya osoby`stosti / Zinoviya Stepanivna Karpenko. – Ivano-Frankivs`k: Lileya-NV, 2009. – 512 s.
8. Maksy`menko S. D. Psy`xologiya osoby`stosti: Pidruchny`k / S.D. Maksy`menko, K.S. Maksy`menko, M.V. Papuga. – K.: TOV «KMN», 2007. – 296 s.
9. Maslou A. Motivaciya i lichnost' / A. Maslou. – SPb: Piter. 2006. – 352 s.

Резюме. В статье представлена характеристика динамического развития познавательной активности студентов и их личностного роста в процессе самообучения. Показано, что развитие познавательной активности является результатом интегративной деятельности всей нервной системы и следствием нервно-соматической интеграции, которая зависит от индивидуальных особенностей высшей нервной деятельности, психологически-эмоциональных особенностей личности. Исследованы пути развития познавательной активности для формирования качественного творческого мышления; выделены отдельные психологические факторы повышения познавательной активности, саморазвития и самоактуализации.

Ключевые слова: познавательная активность, высшая нервная деятельность, психоэмоциональное состояние, волевые качества, факторы активации.

Summary. In the article description of dynamic development of cognitive activity of students and their personality height is presented in the process of self-training. It is shown that development of cognitive activity is the result of integrative activity of all nervous system and investigation of nervously-somatic integration, that depends on the individual features of higher nervous activity, psychologically-emotional features of personality. The ways of development of cognitive activity are investigational for forming of the quality creative thinking; the separate psychological factors of increase of cognitive activity, development and actualization of itself are distinguished in the process of self-training.

Key words: cognitive activity, higher nervous activity, integration, psychical and emotional state, volitional internalss, factors of activating.

УДК 378.036.5: 159.954

С.Г. ДАВИДЮК, О.О. ПАЩЕНКО

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО ТА ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

З урахуванням сучасних наукових досліджень у статті проаналізовано особливості прояву креативності студентів гуманітарного та технічного профілю. Наведено приклади різнопланових досліджень сфери креативності. Визначено відмінності у творчому мисленні студентів гуманітарного й технічного профілів, та їх здатності до креативності.

Ключові слова: креативність, гуманітарний, технічний профіль, розвиток, мислення, ідея, здібності.

Постановка проблеми. Все більше значення надається інтелектуальній праці, все більша частина виконавської діяльності перекладається на машини, автоматизується. Виконавська робота може бути перекладена і на тварин, і на машини. Креативність як вищий рівень творчих здібностей, доступна тільки людині. Сучасне суспільство, змінюючись і розвиваючись, пред'являє до людини все більш високі вимоги. Для того, щоб бути затребуваним, необхідно привносити в нього щось нове своєю діяльністю, тобто бути незамінним. А для цього діяльність повинна носити творчий, креативний характер.

Метою статті є: теоретико-емпіричний аналіз проблеми креативності у психології; визначення рівня креативності серед студентів гуманітарного та технічного профілю.

Аналіз теоретичних та емпіричних досліджень. Тенденція до виділення креативності як специфічного виду здібностей виникла в 50-ті рр. ХХ ст. і пов'язана, насамперед, з іменами відомих американських психологів Л. Терстоуна і Дж. Гілфорда.

Л. Терстоун проаналізував можливу роль у розвитку креативності здібностей швидко засвоювати і різними способами використовувати нову інформацію. Він відзначив роль у творчих досягненнях індуктивного мислення і деяких особливостей сприйняття, а також звернув увагу на те, що творчі рішення частіше приходять